

Norge og 2. verdenskrig 100340

Jeg takker oberst A. Steffen-Olsen for kommentar til min artikkel i Morgenbladet for en tid siden om Norges kapitulasjon 10/6 1940.

Oberstens opplysning om evakueringsordre for sjøforsvarets brukbare materiell, inkl. avdelings fly, må sees i lys av de opplysninger general Ruge gav den 25/11 1947 — som vidne i anledning gjenopptagelsesbegjæring fra professor Ragnvald Schanche —: «Regjeringen var en del plaget av grunnlovens bestemmelse om at Kongen ikke kan forlate landet uten å være i felten. I den anledning skulle han såvidt mulig ha væpnede styrker med seg. Det som da lettest kunne følge ham var den del av sjøforsvaret som var for hånden og det flypersonell som kunne skaffes til veie.» — Det var altså for å tilfredsstille kravet til grl.s § 41 at nevnte styrker ble evakuert. Pkt. 6 i den evakueringsordre som obersten gjengir er ikke uten interesse: «Sjefen for 3. sjøforsvarsdistrikt besørger denne ordre utført. Han evakuerer ikke, men tar seg av sjøforsvarets saker i forbindelse med kapitulasjonen (min uth.) og videre fremover under Forsvarets oberkommando.» Dette viser at også sjøforsvaret ble omfattet av kapitulasjonen.

Av John Sand

«Når nederlaget er fastslått» og «vi er ganske visst overvunnet militært» (Kohts og Hjeltnveits karakteristikk av situasjonen i juni 1940) er det ikke uvanlig at den tapende part enten lar sitt mest verdifulle krigsutstyr overføre til en vennligsinnet stat eller lar materiellet ødelegge — jfr. den av obersten nevnte pkt. 5 i ordenen om at oljelagre m.v. skal ødelegges. Her er det nok som eksempel å nevne at etter 1. verdenskrig ble 53 av de krigsfartøyer som var internert i Scapa Flow senket av sine besetninger den 21/6 1919. Oberstens opplysning om at en del av Hærens fly ble evakuert til Finland, viser at Regjeringen, naturlig nok, søkte å hindre at for meget av det riktignok ytterst beskjedne krigsmateriell skulle falle i tyskeres hender, men noen fortsatt krigsdeltagelse for de fly som var evakuert til Finland kunne det jo ikke bli tale om.

MARINENS STILLING

Om marinens stilling etter evakueringen forteller orlogskaptein E.A. Steen i Norges Sjøkrig, side 41: «Styrkene ble homogene uten noe nasjonal sætting, og de norske fartøyer ble i operativ henseende en integrerende del av den britiske marine.» I vedlegg II til art. 1 til avtale av 28/5 1941 heter det: «Enheter av den norske marine skal knyttes til den britiske marine og stå under operativ ledelse av de britiske sjømilitære myndigheter.» Dette korresponderer

med h.r. advokat Annæus Schjødt's fremstilling i «Riksrådsforhandlingene i 1940», side 47: «For krigsmarinens var stillingen den at alt som ikke var tatt av tyskerne eller ødelagt, allerede var i britisk tjeneste. (Min uth.) «Det samme gjaldt vårt øvrige krigsutstyr.» Siden oberstens innlegg kan etterlate inntrykk av at den norske marine var av særlig størrelse henvises til Holmsen: Norges Historie, bind II, side 584: «Vår marine var sprengt, de fleste krigsfartøyer var senket eller hadde overgitt seg da krigshavnene ble tatt.»

UNDER BRITISK KOMMANDO

Om vervingen av frivillige til den britiske marine heter det i «General Fleischers etterlatte papirer» side 98—99: I august 1940 var det satt i gang verving til den britiske marine blant norske sjøfolk. Om dette var etter oppfordring fra norske myndigheter er uvisst, men det var i allfall med de norske myndigheters billigelse og med deres hjelp. Det skulle dreie seg om så stort antall som 600—700 mann.» I Norges Krig (Sverre Steen) berettes det om organiseringen av britisk etterretningstjeneste på Norge, side 542: «Krigen i Nord-Norge var ennå ikke slutt da britene gav seg i kast med denne oppgave hva Syd-Norge angikk. Og alt høsten 1940 begynte etterretningstjenesten å ta organiserte former. Fire norske fliskebåter, som var kommet over til Skottland ble da leid av britene og mannskap hyrt for å settes inn i agenttrafikken. Da neste sesong begynte i slutten av august 1941 sto 12 skøyter til rådighet og 6 komplette mannskaper var vervet på frivillig basis for å seile dem. Personellet som var satt i land fra disse båtene var også frivillige. Britene fortsatte å leie alle de båtene de kunne få tak i og hadde i slutten av oktober 33 skøyter til rådighet.» Jeg kan her tilføye at engelskmennene så sent som i mars 1945 betalte ca. kr. 80 000,- pr. måned til folk som utførte hemmelig arbeid i Norge, og som gav rapporter direkte til konsul Nelson ved den britiske legasjon i Stockholm. I «Riksrådsforhandlingene 1940» side 21 nederst uttaler Annæus Schjødt: «Det var engelskmennene som tok ut de første nordmenn til «Norwegian Independent Company» (kompani Linge) og dette stod i den første tiden helt under britisk ledelse, og først høsten 1941 ble det på norsk side for alvor tatt opp arbeid for å komme bort fra det forhold at britene planla og utførte raids på Norge uten norske myndigheters vitende.» I Hjemmestyrkene I, side 377, note 26, av Kjelstadli, omtaler denne kaptein Jacob Schives forklaring til UK 1945 av 3/2 1947: «Ved ankomsten til London spurte Schive bl.a. om man aklet å foreta invasjon i Norge og fikk av Capt. Ram i SOE flg. svar: «Det er ikke sikkert, og det kan jeg si Dem at i så tilfelle ville hverken norsk general eller norsk regjering få vite noe om det.» I Regjeringen Nygårdsvalds konferanse 3. mai 1945 opplyste fungerende utenriksminister Terje Wold at han av Osborne og Collier var blitt informert om en henvendelse som den britiske og

amerikanske regjering den 30/4 1945 hadde gjort i Stockholm for å få svenskene til å bidra med militære styrker (4 divisjoner) i tilfelle det ikke ble tysk kapitulasjon i Norge. Den norske regjering var ikke engang blitt orientert om denne henvendelse på forhånd. «Det ble også drøftet om man ikke også nå burde sende en skriftlig protestnote til de allierte regj. mot den fornærmelse som her forelå, men statsministeren og Wold ville gjerne se det an med hensyn til dette punkt» refererer Paul Hartmann i «Bak Fronten» side 390.

I «Våre Falne» 1. bok heter det side 338 om TJB: «Ble løytnant i den britiske marine og døde på del britiske marinespital i C.» Jfr. her Professor Waltz i Recht der Landeskriegführung, side 20: «Tritt ein Franzose in die englische Wehrmacht ein, wird er damit englischer Soldat.» I «Den lengste dagen» side 155 forteller Cornelius Ryan: «På brua på den norske jageren Svenner så løytnant Desmond Lloyd i den britiske flåte dem (tyske torpedøer) komme.» I Norges Sjøkrig omtaler E.A. Steen at sjefen for den norske jageren Glaisdale var «senior officer» i 1. britiske jagerflotilje som hadde stasjon i Portsmouth.

DEN NORSKE BRIGADE

Når det gjelder den norske brigade så var den ifølge Trygve Lies opplysning i Hjemover side 185 en del av den britiske divisjon som stod under Sir Andrew Thorne. Som oberst Steffen-Olsen sikkert er kjent med stod de norske land- og luftstridskrefter under britisk kontroll, og kunne ikke forlate Storbritannia uten etter britisk samtykke. Av interesse i denne forbindelse er Paul Hartmanns opplysning i Bak Fronten, side 352: «Det forhandles med britene om utstyr til to infanteribataljoner, men dette later til å ha store vanskeligheter. Det påberopes at de gjeldende avtaler ikke kommer til anvendelse, da disse ikke skal stå under britisk kommando.» — I Hjemmestyrkene side 73 forteller Jens Chr. Hauge at i slutten av 1943 da de allierte håpet på en snarlig tysk kapitulasjon «fikk Schottis Command under general Sir Andrew Thorne i oppdrag fra SHAEF å forberede de militære tiltak som skulle settes i verk i Norge etter en alm. tysk kapitulasjon.» Jeg kan her innskytte at Danstrup og Pal Koch i Danmarks Historie bind 14, side 191 opplyser: «I tilfelle af regulære kamper med tyskerne skulle den danske undergrunnshær stå under SHAEF's overkommando.» Om de «frie danske» i England forteller de samme professorer side 263: «I 1941 organiseredes en særlig dansk frivillig styrke, der senere indtrufredes i «Regiment The Buffs.»

LUFTSTRIDSKREFTENE

De norske luftstridskrefters stilling sees best av vedlegg III art 2 til før nevnte avtale om at norske flyvere individuelt og i enheter og også norske luftstridskrefter, stasjonert på en brit. flyvåpenstasjon skal være underkastet britisk flyvåpens disiplin og lov og domstol-

len skal bestå av «like antall norske og britiske offiserer og dessuten av en brit. offiser som rettens formann. Norsk advokat eller sakfører vil ikke kunne prosedere for retten» (Se «Overenskomster», side 44)

KRIGSBYTTET

Det har også sin interesse å konstatere at Molotov på Paris-konferansen i 1946 uttalte at Norge ikke hadde krav på krigsskadeerstatning da det ikke hadde deltatt i krigen. Angående krigsbytte henvises til Hartmanns referat av regjeringskonferansen 22/8 1944, (Bak Fronten, side 253: «Spørsmålet om fordelingen av krigsbytte som blir tatt i Norge ble drøftet. Etter folkeretten er det krigsmakten, dvs. de alliertes overkommando, som har rett til å beslaglegge alt krigsbytte som tas fra tyskerne. Den har fullt herredømme over dette og kan selge og gjøre hva den vil med det. Dette er helt urimelig for Norges vedkommende, da en stor del av det krigsbytte som tas i Norge fra tyskerne er anskaffet for norske penger.» Jfr. her «Viktig kunngjøring fra general Andrew Thorne» innlagt i bl.a. Morgenbladet for 16/5 1945: «Alle forsyninger, våpen og materiell og alt utstyr som tilhører de tyske styrker i Norge er den allierte øverstkommanderendes eiendom, idet tyskerne har overgitt seg betingelsesløst til ham.» I Hjemmestyrkene I opplyser S. Kjelstadli side 448: «De tyske dokumenter som ble beslaglagt i Norge var alliert krigsbytte og ble innsamlet av den allierte Document Section under britisk ledelse.»

KRIGSTILSTANDEN

Et meget viktig bevis på at krigstilstanden mellom Norge og Tyskland opphørte den 10/6 1940 og at også regjeringen Nygårdsvald hadde denne forståelse er den «Order» som den 9/7 kl. 14.00 ble utstedt av den svenske interneringsstab i Filipstad, der det i pkt. 260 heter: «Avskrift av meddelende från Kgl. Norsk Legasjon, Stockholm, til Försvarsstabens Interneringsstab. «Hjemsending av norske offiserer. Den norske regjering har meddelt som sin oppfatning at i Sverige internert norsk uløst og utskrevet befal bør nytte høvet til å komme tilbake til Norge når interneringen er hevet. Det fastslåtte befal stilles også fritt, men dette spørsmål må sees i sammenheng med de betingelser som måtte bli stillet av de tyske myndigheter. Militærrattachéen vil være takknemlig for at ovenstående kan bli meddelt de norske internerte. Årbødigst C. Strugstad.»

Som nøytral stat var Sverige forpliktet til å internere dem «langt fra krigsskueplassen», jfr. Lovtidende 1910 side 507, og etter Haagkonvensjonens art. 20 kunne de først hjemsendes etter fredslutningen» jfr. Lovtidende 1910 side 493. Men som Trygve Lie har opplyst regnet Sverige med et defacto fred, og Sveriges utenriksminister sa i Utrikesnæmden at «normannen hadde nedlagt vapnen och kriget i Norge hadde därmed i realiteten opphørt.»